

Driepas

Jaargang 13 1996

Historische Kring Duiven Groessen Loo

Colofon

DRIEPAS

verenigingsblad van de Historische Kring Duiven Groessen Loo
verschijnt drie à vier maal per jaar.

Losse nummers f 5,--.

Redactie

W.F.W.M. van Heugten

Th.M.J. Jonker

M.M. Rebholz

Bestuur

A.Th.J. Boss

H.J.Th. Derksen, penningmeester

K. de Jong - de Baan, secretaris

Th.M.J. Jonker

M.M. Rebholz, voorzitter

J.F.H. te Witt, vice-voorzitter

Secretariaat: postbus 212, 6920 AE DUIVEN

Bank: Rabobank Duiven, rck.nr. 31.54.07.484

Postbank: 49.23.697

t.n.v. Penningmeester Historische Kring

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost f 25,-- per jaar.
Een abonnement op alleen DRIEPAS kost f 12,50 per jaar. Leden
en abonnees buiten de gemeente Duiven betalen f 7,50 extra als
bijdrage in de verzend- en portokosten.

Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk
voor 1 december van het lopende jaar.

Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke
toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

ISSN: 0921-5549

INHOUD

<i>DE WATERSNOOD VAN 1926</i>	2
<i>Winter 1925/26</i>	5
<i>Burenhulp van de bovenste plank</i>	5
<i>Toen zagen we ...</i>	7
<i>Duiven en de Nieuwgraaf</i>	8
<i>Groessen en Leuven</i>	12
<i>Officiële stukken</i>	18
 <i>DE ST. ANTONIUS- EN ANNAVICARIE</i>	 20
 <i>VERENIGINGSNIEUWS</i>	 25

N.B. Op blz. 26: uitnodiging voor jaarvergadering op 14-03-1996.

U heeft het natuurlijk al gezien: ons verenigingsblad DRIEPAS steekt in een ander jasje. Niet alleen het omslag is nieuw, binnenin vindt u een betere kwaliteit papier en een duidelijke letter. Kortom, een fraaier uiterlijk, makkelijk te lezen. Daarvoor is een reden. De Historische Kring Duiven-Groessen-Loo, opgericht 17 maart 1981, bestaat inmiddels vijftien jaar. Dat mag gevierd worden. Ook de DRIEPAS zelf is een beetje jarig: het eerste nummer verscheen in maart '84 (al heette het toen nog niet DRIEPAS), dus in oktober wordt dat een 12½-jarig jubileum. Alles tesamen voor de redactie aanleiding het uiterlijk wat op te poetsen. Inhoudelijk blijft DRIEPAS het vertrouwde blad, met interessante artikelen over lokale geschiedenis en heemkundige onderwerpen in de ruimste zin van het woord. Een tijdschrift dat tot ver buiten onze gemeentegrenzen wordt gewaardeerd.

Redactie.

DE WATERSNOOD VAN 1926

In de afgelopen weken is in de media veel aandacht besteed aan de hoogwaterperiode in de eerste maanden van 1995. Daardoor is nauwelijks stilgestaan bij de hoogwaterperiode in januari 1926, nu zeventig jaar geleden. Het verschil tussen 1995 en 1926 is dat zeventig jaar geleden wél sprake was van dijkdoorbraken en wateroverlast. Zelfs in de gemeente Duiven, waar geen enkele dijk het begeven had, stonden grote stukken onder water.

In november en december 1925 had het in het Europese middelgebergte veel geregend. Door dooi kwam vanaf eind december grote watermassa via Rijn en Maas naar het Nederlands rivierengebied. Daar steeg het water tot grote hoogte. Op een gegeven ogenblik stroomde de Spijkse overlaat over en kwam het in het oude stroombed van de Rijn terecht: het gehele Rijnstrangengebied tussen de Liemers en het Gelders Eiland werd één watervlakte. Anders dan in 1995 stond het water dus hoog tegen de Liemerse bandijk, die vanaf Babberich langs Oud-Zevenaar naar Leuven en vandaar naar Kandia bij Loo liep. Daar sloot de dijk aan op de Rijndijk van Loo naar Westervoort en de IJsseldijk van Westervoort naar Doesburg. Ofschoon het water bijna tot de dijk kruin kwam, heeft deze bandijk het toch gehouden. Dit in tegenstelling met de Deukerdijk die het Gelders Eiland en met name Pannerden tegen het water uit de Rijn en de Oude Rijn moest beschermen. Deze dijkbreuk, die voor Pannerden funest was, kwam voor de Liemers als een redding: het water vond een uitweg en de druk op de Liemerse bandijk nam af. Wel had men met name in 't Loo maar ook in Groessen veel last van kwelwater, maar bedreigend was dit niet: men kende de laagste plekken en had daar geen huizen gebouwd.

Daags voor de dijkbreuk bij Pannerden, namelijk op 4 januari 1926 liet de Zevenaarse correspondent van de Arnhemsche Courant in die krant het volgende positieve bericht opnemen.

Als een grote opluchting kwam zondagochtend het goede nieuws uit Keulen: 48 (cm) val. het ging van mond tot mond en al zien we niet terstond de gevolgen, die tijding geeft moed en men ziet tenminste de

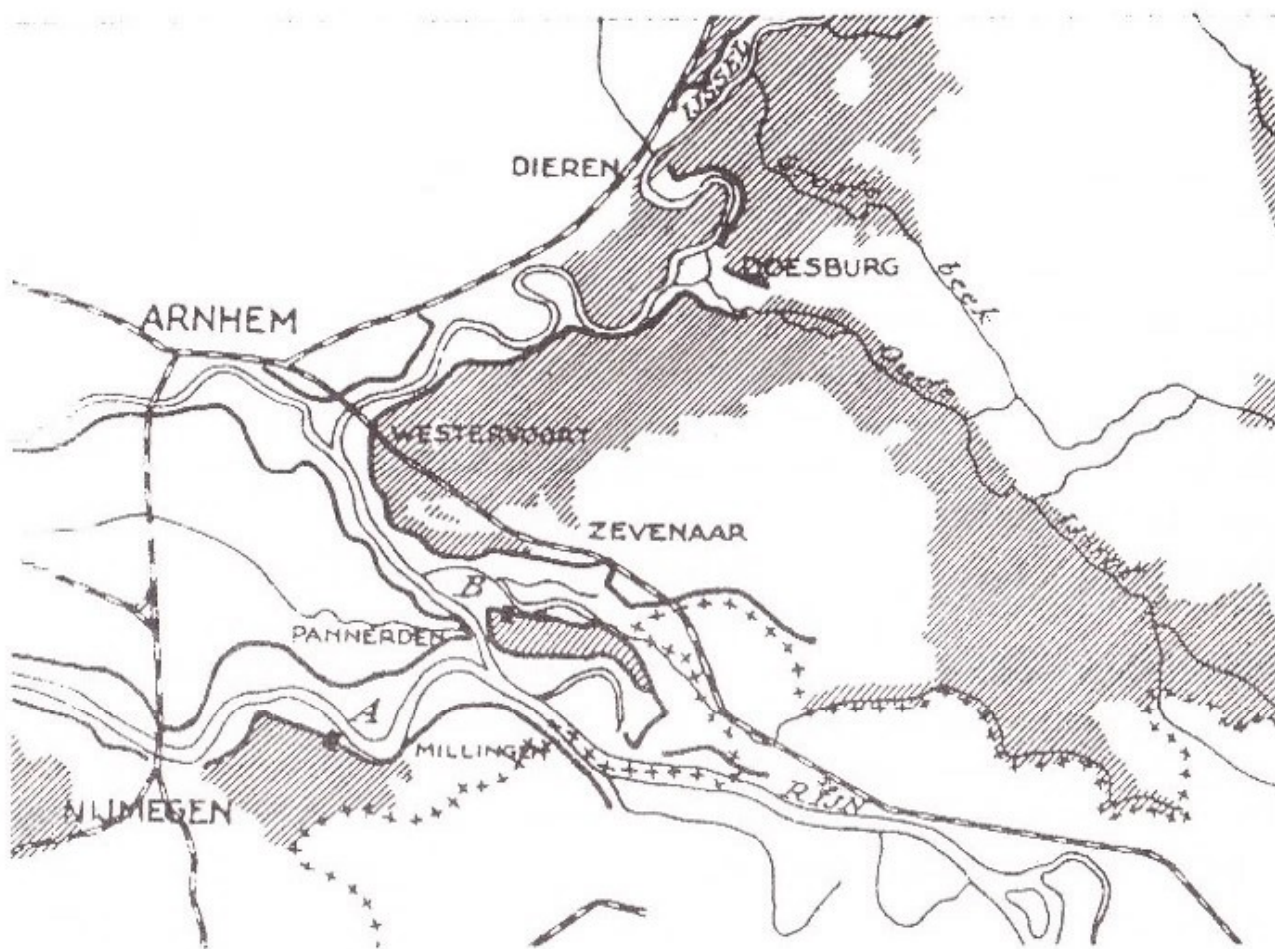
toekomst minder somber in. Om Zevenaar wast de Rijn nog iets en bij 't Loo is hij 2 cm. gewassen volgens de peilschaal.

Hoogwater of niet, de mensen verzaakten niet aan de kerkelijke zondagsplicht. De correspondent vervolgt breedspakig:

Over de brede watervlakte met onafzienbare stromen schipperden de kerkgangers met soms levensgevaar, over hekken en palen in de richting der dijken, om in Godshuizen in de buurt kerkplichten te gaan vervullen en de toch reeds godsdienstige bevolking van Lijmers en omgeving gevoelde nu meer nog dan anders de behoefte om zich ter kerke te begeven en met trotsering der moeilijkheden gingen de door het water ingesloten vrouwen en mannen per roeibootje op weg om langs omwegen uiteindelijk land te bereiken. Te Giesbeek hetzelfde deemoedige verschijnsel als te Loo en terwijl daar de mensen ter kerke gaan, komen de pioniers met karren vol zand en werken met man en macht aan de IJsseldijk te Nieuwgraaf en Giesbeek, maar met succes, want de dijk, waarvoor sommigen vreesden, houdt het nu. In Duiven en de Nieuwgraaf had men wel veel last van water. Daar stonden wegen onder water en in de lage gelegen boerderijen stond het water in de deel, soms zelfs een halve meter hoog. Ook het Broek was één grote watervlakte waarin de hooggelegen boerderijen als de Loohorst als eilanden lagen. De Arnhemsche Courant:

Malland is gelijk een eiland en in de verte ligt Doesburg, dat met moeite bereikbaar is. Nu valt weer de regen en zullen plaatsen als Groessen, waar de dorpsstraat onder het boezemwater staat, hun deel meekrijgen. Maar, ofschoon sedert mensenheugenis het welwater niet zo hoog stond, het voornaamste is: 't is val.

Op de vraag waar al dat water vandaan kwam is geen eenduidig antwoord te geven. Sommigen zagen het slecht functioneren van het gemaal bij Angerlo als oorzaak: het water dat normaal via de Leigraaf en de Wetering bij Angerlo op de IJssel werd uitgeslagen, kon niet weg. Voor de wateroverlast in het Broek was echter nog een andere bron aan te wijzen. In de buurt van Rees en Dornick was de Rijndijk doorgebroken. Het water stroomde vandaar in noordelijke richting naar de Oude IJssel en via een boog om het Montferland naar het westen. Kilder en Wehl hadden veel van het water te lijden. Vandaar kwam het door het Zevenaarse Broek

Januari 1926: hoogwater in het Gelderse rivierengebied. De overstroomde gebieden zijn gearceerd weergegeven. Fragment van een kaart bij het „Verslag van het voorgevallene ...”, Den Haag, 1926.

naar het Duivense Broek. Een enkele ooggetuige spreekt ook nog van 'hertewater', vermoedelijk een verbastering van Hetter-water, naar de streek om Rees.

Nu, zeventig jaar later, is het nauwelijks meer voor te stellen dat bijvoorbeeld de laag gelegen gronden tussen Zevenaar en Duiven en tussen Duiven en Westervoort blank stonden. De Rijksweg was nog wel berijdbaar voor karren die hoog op de wielen stonden maar uit voorzorg had men stokken langs de weg geplaatst om aan te geven waar de weg precies liep. Op deze manier geraakte men niet van de weg af en daardoor eventueel in de berm sloten, die door het hoge water niet te zien waren.

Grootscheepse evacuaties hebben niet plaats gevonden. Degenen die niet thuis konden blijven omdat het water in huis stond,

zochten hun toevlucht bij familie of bekenden. Op kleine schaal was er een toevluchtsmogelijkheid in het Duivense Gemeentehuis. Daar ging men wel heen om te slapen; overdag bleef men het liefst bij het eigen huis.

Het aantal ooggetuigen, dat zich deze overstroming kan herinneren is na zeventig jaar klein geworden. Voor de Historische Kring vormde het de aanleiding de herinneringen van deze mensen vast te leggen. Dit in de hoop dat het unieke herinneringen zijn aan een natuurverschijnsel dat de streek nooit meer zal teisteren.

Aanzet tot het optekenen van deze herinneringen vormde een suggestie van Prof. W.J.Th. Peters, trouwe medewerker aan DRIE-PAS en als zesjarige jongen ooggetuige van de gebeurtenissen in 't Loo. Mevrouw R. Biermans-van Dongen sprak met een aantal Duivense mensen, terwijl de heer A. Janssen uit Groessen enkele hoogbejaarde dorpsgenoten bezocht. Hun aantekeningen vormen de basis voor het hiernavolgende relaas.

W.F.W.M. van Heugten, Duiven.

WINTER 1925/26

De winter van 1925/26 staat bekend als koud zoals uit het boek van J. Buisman blijkt. De maanden november, december en januari waren winters; februari daarentegen zacht maar somber. Van 29 november tot 7 december vroom het matig tot streng; op de koudste Sinterklaas van de 20ste eeuw mat men in Sittard een temperatuur van -18°C , en in De Bilt -15°C . Daarna volgde een week van dooi, maar tussen 14 en 16 december vroom het weer matig, gevolgd door zacht weer met veel regen en op Oudejaarsdag een zuidwester storm. De vele regens en de smeltende sneeuw in het Europese middelgebergte deden de rivieren krachtig wassen. In Zuid-Nederland raakten tal van Maasdorpen geïsoleerd en in het Rijk van Nijmegen, in het Land van Maas en Waal en op het Gelders Eiland braken begin januari 1926 verschillende dijken.

Tussen 12 en 22 januari sloeg de winter weer toe: het vroom licht tot matig en vanaf de 14de bedekte een sneeuwdek heel het land.

BURENHULP VAN DE BOVENSTE PLANK

door W.J.Th. Peters

Het hoogwater in het begin van 1995 riep bij mij telkens weer herinneringen op aan de soortgelijke situatie in 1926. Zes jaar was ik toen, en ons gezin woonde op de dicht bij de Rijndijk gelegen boerderij Doekenstadt te Loo. Wat mij vooral is bijgebleven, is de angst bij ons in huis en in het hele dorp voor een doorbraak. Mijn vader, Hugo, die naar ik nu bereken, een jongeman van dertig was, moest present zijn op de dijk en dat maakte het voor mijn moeder extra zwaar. Toen de Deukerdijk in Pannerden doorgebroken was, week bij ons het gevaar. Ik herinner mij goed de algehele opluchting. De datum, de nacht van 4 op 5 januari, ontleen ik aan het boek „De Waterplaag” van J.W. van Petersen. Toen er geen gevaar voor eigen leven, have en goed meer was, moet men al gauw zijn gaan denken aan hulpverlening aan de overkant. Zo roeiden een paar mannen, onder wie mijn vader, naar Pannerden om de situatie daar te bekijken en te zien of ze iets konden doen. Wat ik van het verslag dat mijn vader na terugkomst deed, onthouden heb, geef ik weer zoals ik mij als kind voorstelde wat hij meegemaakt had. De mannen kwamen bij een huis waar mensen met een varken in het hooi „op den balkem” zaten. De Loosen roeiden de deel op tot onder het haaggat zodat de mensen boven het dier aan touwen naar beneden konden laten zakken, waar het in de boot werd opgevangen. Hoe het met de redding van de mensen gegaan was, herinner ik mij niet. Wie in de „De waterplaag” het stuk over 1926 leest (blz. 136-143), zal opmerken dat er ook hulp geboden is vanuit andere plaatsen, waaronder Groessen, en dat genoemde boot uit Loo waarschijnlijk niet de enige was. Dat het een week na de doorbraak in Pannerden begon te vriezen, haal ik weer uit zojuist genoemd boek (blz.142). Een hachelijke situatie waarin mijn broer Jan, ruim een jaar jonger dan ik, en

ikzelf na het invallen van de vorst terecht kwamen, staat mij nog levendig voor de geest. We zaten rondom in het kwelwater en waar dat niet boven de grond kwam, was de bodem geheel doorweekt. In de tuin vóór het huis konden we nog lopen op de grindpaden en gras, maar in de groentetuin opzij was alles pap. Mijn broer en mij werd dan ook uitdrukkelijk verboden daar te komen. Maar toen zich op de modder een mooi laagje ijs gevormd had, gingen we toch op verkenning uit. Toen we midden in „den hof” waren, zakten we allebei tegelijk door het ijs een flink eind de modder in. Ons hulpgeroep drong in huis niet door, maar werd wel gehoord in de smederij aan de overkant van de straat. De smeden, Jan en Bertus Booltink, kwamen naar buiten, maar tot onze schrik gingen ze niet direct op ons af. Ze renden naar de zolder van hun woonhuis en schoven door een raampje lange planken naar buiten. Het raampje is met het huis verdwenen, maar ik zie het nog voor mij. De smeden legden de planken over de bevroren modder zodat ze ons uit de blubber konden trekken zonder er zelf in te zakken. Later begrepen mijn broer en ik hoe verstandig zij te werk gegaan waren. Wij hadden burenhulp gekregen van de bovenste plank.

TOEN ZAGEN WIJ WAT WE NOG NOOIT GEZIEN HADDEN ...

In 't Loo en Groessen had men weinig overlast. Alleen het kwelwater begon hinderlijk te worden. Van de dijk bij 't Loo blikte men over een uitgestrekt overstroomd gebied waarin tal van boerderijen geheel geïsoleerd lagen. Velen wilden naar Pannerden om er een kijkje te nemen. De op 13 januari 1992 overleden Teun Cremer, die in 1908 te Loo geboren werd, heeft op het laatst van zijn leven vele verhalen en herinneringen op schrift gesteld. Ook zijn herinneringen aan een tochtje naar het ondergelopen dorp Pannerden:

In Ooij aan de dijk stapte je in een motorbootje en daar ging het de zee op. Mijn vader was er ook bij en enige buurlui. Iedereen kreeg erg geen kans voor, maar wij hadden het geluk.

Bij de dijkbreuk aangekomen was aan de andere kant van de dijk

weer opnieuw een zee van water. Toen zagen wij wat we nog nooit gezien hadden, een ondergelopen dorp, het water tot aan het dak, plaatselijk iets verder of iets lager, dat lag aan de oppervlakte en zo kon je zien wat waterpas was. Een boerderij was watervrij. Dat was Van Keulen, op een terp gelegen. Kerk, en scholen, het hele kerkhof, alles was water. Aan de dijk spoelde alles aan: deuren, vensters, een snijbak, dode kippen en biggen ...

De uiterwaarden bij de Loowaard en de daarin gelegen steenbakkerij van Van Sadelhoff stonden ook onder water. Op de bewuste zondagmorgen, 3 januari 1926, doofde het water de vuren in de ringoven. De correspondent van de Arnhemsche Courant berichtte: *Toen de stokers kwamen om de grote ringvuren te verzorgen was dat niet meer nodig. In enkele uren was het feit beslecht en stonden honderduizenden stenen een halve meter in het water en waren de vuren gedoofd. Zo ging een kapitaal in een oogwenk verloren en moesten de arbeiders en de waterwachten dat met lede ogen aanzien.*

DUIVEN en de NIEUWGRAAF

De herinneringen van een aantal personen uit Duiven en de Nieuwgraaf werden in de afgelopen maanden opgetekend door mevrouw Biermans.

Mevrouw G.Gudden-van Hummel herinnert zich de watersnood nog goed. Zij was toentertijd 10 jaar oud en woonde op de hoog gelegen Droo. Wel stond de Droostraat vanaf het huis van de familie van de Lugt tot aan dat van de familie van de Leer onder water. Verschillende bewoners van de Droostraat hebben op het Gemeentehuis de nacht doorgebracht. Na een week ging het ontzettend hard vriezen. Het ondergelopen land van Donkers (waar nu winkelcentrum de Elshof en de van Schaikstraat zijn) was voor de jeugd een heerlijke schaatsbaan.

Jan van Hummel woonde op de Droo en werkte als 16-jarige jongen in Arnhem in de winter van 1925/26. Hij herinnert zich nog dat het water op sommige plaatsen tussen Westervoort en Duiven

over de Rijksweg heen stroomde. De weilanden rondom de Eng stonden allemaal onder water. Ook herinnert hij zich dat de Droostraat gedeeltelijk onder water stond; vanaf de boerderij van Willem van de Lugt waren er planken gelegd in de richting van de kerk zodat men met droge voeten in de kerk kon komen. Jan heeft op een zondagmorgen ook nog geprobeerd om Willem de Leer, die aan het eind van de Droostraat woonde en graag naar de kerk wilde, met paard en wagen daar te krijgen. Helaas is dat mislukt want de weg was slemperig en de sloot niet te zien, zodat paard en wagen in de sloot belandden en de kerkgang van Willem niet door kon gaan. Jan heeft ook mee moeten helpen om de Droostraat ijsvrij te maken. Met pikhouwelen werd het ijs kapot gemaakt dat op sommige plaatsen wel 60 centimeter dik was. De stukken ijs werden aan de kant van de weg gelegd zodat de mensen er weer met paard en wagen door konden.

De heer A. Gieben woonde ook aan de Droostraat. Het huis lag hoog genoeg en bleef droog. Maar de overburen, de familie van de Sande, had wel veel last: het stond wel 20 cm hoog op de deel. Net als veel anderen werden zij in het gemeentehuis ondergebracht. Wat de toen tienjarige Bart nooit is vergeten is het geluid van loeiende koeien en blatende vee, dat uit Pannerden en Groessen over de grote ijsvlakte helemaal tot in Duiven te horen was. En ook dat men van Duiven tot Giesbeek kon schaatsen.

De heer J. van Laake was een jongetje van zeven jaar en hij weet dat hij samen met zijn vader (Willem van Laake, de bakker) in een bootje de Droostraat opgevaren is. Ze vertrokken vanaf het café van Kolks, achter de Duivense kerk, waar men eerst even moest duwen maar verderop bij het pand van Drikus van de Lugt kon men met de roeispanten roeien. Zo hebben ze de heer Sanders naar zijn huis gebracht en het brood bezorgd bij de mensen aan de Droostraat.

Mevrouw Veldman-Thijssen heeft herinneringen aan die januari-maand van 1926. Als achttienjarige kwam zij met de bus van Arnhem naar Duiven en zag dat de Rijksweg met stokken en

takken gemarkeerd was: aan beide zijden waren uitgestrekte massa's te zien. Ook op de Engsestraat was aangegeven waar de weg precies liep.

De heer Willem Vuulink, toen zeventien jaar, woonde op de Loohorst aan de Jochemstraat in het Duivense Broek. *Het Broek stond in 'n tied van 'n dag kats onder waoter.* Het water kwam vanuit Duitsland en werd 'Hertewater' (water uit de Hetter bij Rees) genoemd. De boerderij van de familie Vuulink lag hoog en droog maar in de boerderij van de familie Wolven verderop in 't Broek, aan de Zesroedenstraat, stond het water in de deel en kon men zo met de boot naar binnen varen. Ze hadden de koeien en het andere vee 'opgehoogd', op de zolder gestald. Willem ging met zijn vader in een aak van Reyers van de Pley iedere dag de melk wegbrengen. Ze roeiden door 't Broek naar het dorp en legden dan aan bij „De Heyenberg" aan de Hogeweg. Vandaar liepen ze naar het dorp voor de boodschappen.

Na een week begon het zo hard te vriezen dat het hele Broek binnen twee dagen een ijsvlakte was geworden. Je kon schaatsen van Westervoort tot Zevenaar over de ondergelopen weilanden.

De heer Jan Wieleman woonde in 1926 nog in Giesbeek. Hij was zes jaar maar hij weet nog dat zijn oudere broers op de schaatsen zondags in Duiven naar de kerk gingen. Toen het water in februari begon te zakken, hingen de ijsschotsen in de knotwilgen van de Jochemstraat.

Ook mevrouw Pijnappel-Goris was nog klein; als kind woonde ze op de Nieuwgraaf en zij kan zich herinneren dat ze met haar moeder en de kleine kinderen naar een hoger gelegen boerderij aan de IJsseldijk is gebracht. Dit gebeurde uiteraard met een bootje. Vader Goris bleef in het huis achter om op het vee te passen. Het water heeft wel een paar centimeter in de stal gestaan maar de beesten zijn toch daar gebleven. Zij hebben ook de foto gemaakt van het bootje waarin buurtwoners van de Nieuwgraaf zich verplaatsten.

*Watersnood op de Nieuwgraaf, januari 1926.
V.l.n.r. Gerrit Hipskamp, ? Tering, Kobus Kampschreur, op de
melkkar Gerrit de Lange en nog drie personen, met laarzen Jan
Freriks, in de boot Frederik Freriks, Hendrik van Aken en zijn vrouw
met twee zoontjes, Gerard Greven en mevrouw Freriks. Ter orientatie:
de melkkar staat op de Driegaardsestraat, de boerderij op de achter-
grond was van de familie Bus.*

Mevrouw Kampschreur, toen dertien jaar, bracht ook op de Nieuwgraaf haar jeugd door aan de Seingraafweg. Bij hen kwam het water niet in de deel maar bij de overburen, de familie Bus, wel. Tijdens het hoge water konden de kinderen natuurlijk niet naar school gaan, maar zondags diende men wel naar de kerk te gaan.

De heer A. Boss vertelde het volgende over het hoge water van 1926.

Ik was toen bijna twaalf jaar oud en woonde op de Eng. Het water kwam bij ons vanuit het Broek. In Duitsland waren dijken van de Rijn doorgebroken en daardoor stond ook de Oude IJssel buiten haar oevers; het water zocht zich via de lager gelegen gebieden een uitweg. In het Duivense Broek raakten de sloten vol en elke zag je de water-massa dichterbij komen, als een dikke grijze streep. Tenslotte kwam

ook de Eng blank te staan, met uitzondering van de hoger gelegen woningen en gebouwen.

Mijn vader had destijds een aannemersbedrijf; in de werkplaats moesten de machines omhoog gebracht worden en op klossen geplaatst worden. Het rondhout in de sloten (boomstammen die in het water lagen om uit te werken, red.) raakte op drift. Met een primitief vlot ging mijn vader met een knecht de bomen ophalen; ze werden stevig aan elkaar gesjord en vastgelegd. Naar school en kerk moest men via het kerkepad, want de Engsestraat en Rijksweg waren onbegaanbaar. Dus liepen we over de Hogeweg, langs Heyenberg en de Ploenstraat en ter hoogte van Hooyman kwam je dan op de Rijksweg. Op de lagere delen waren planken en vlonders gelegd, zodat men de voeten droog hield.

De melk van de boeren op de Eng werd met kar en paard naar de Rijksweg gebracht en vandaar verder getransporteerd. Inmiddels was het halverwege januari gaan vriezen, waardoor de overstroomde gebieden in een grote ijsvlakte veranderden. Je kon op de schaats naar Giesbeek en Westervoort. Het heeft vrij lang geduurd voor het water overal voldoende gezakt was en men aan de grote schoonmaak kon beginnen.

Interessant was ook dat er in de Wetering in het Broek nog nooit zoveel vis is gevangen als in het voorjaar van 1926. De vis zwom via de sluizen bij Giesbeek zo de polder in.

GROESSEN en LEUVEN

In Groessen en vooral het vlakbij de dijk gelegen buurtschap Leuven/Leuffen volgde men het stijgende water nauwlettend. Pas geleden bezocht A. Janssen een viertal hoogbejaarde Groessenaren. Hij noteerde de volgende herinneringen.

Wachtlopen op dijk

De nu 82-jarige Rein Polman heeft zijn gehele leven in de buurt van de Leuvensedijk gewoond. Om ongeveer half zeven in de ochtend van 5 januari 1926 hoorde hij de klokken van de kerk luiden. Bovendien drong ook het geloei van de misthoorns van de

reddingsschepen van de Genie uit Holland tot Groessen door. Naar aanleiding hiervan ging hij op de dijk kijken wat er aan de hand was. Het water stond verschrikkelijk hoog. De golven sloegen tot aan de rand van de dijk. Sommige golven kwamen zelfs tot in de karresporen op de dijk terecht. Bovendien woei er een sterke noordwesten wind. Na twee of drie dagen kwamen de kadavers van koeien, varkens en koppen aanspoelen bij de Ooyse dijk. Met name bij café van Aalst in Oud-Zevenaar. De schippers en de Genie uit Holland hebben nog veel vee kunnen redden.

Er moest wacht gelopen worden en wel vanaf de Oud-Zevenaarse kerk tot aan de Loodijk. Iedereen was verplicht mee te helpen. In dringende gevallen zelfs à la minuut, of je nu je 's zondags pak aan had of niet. Het materiaal van de polder lag opgeslagen in de zogenaamde polderhuizen. Hier lagen grote hopen zand en hier werden dan ook de zandzakken gevuld. Indertijd stond er ook nog een polderhuis tussen Stokman (Driehoek) en W. Weijde. De opzichter van de polder kwam langs de huizen en deelde de mensen voor het wachtlopen in volgens een rooster. Bijvoorbeeld hij overdag, die 's nachts. Aan het begin- en eindpunt van de route zat een dijkwacht van de polder. Iedereen, die wacht liep, moest aan deze dijkwachten melden wat hij onderweg gezien had. Sijpelde het water door de dijk dan ging de dijkwacht zelf kijken. Hij besliste dan of er direct maatregelen genomen moesten worden of dat dit kon wachten tot de volgende morgen om de schade bij daglicht te herstellen.

Zand en zandzakken werden met paard en wagen aangevoerd en op de bedreigde plaatsen aangebracht. De boeren moesten daarvoor ook teenhout afgeven. Dit werd door de polder gevorderd. Een opzichter van de polder kwam het teenhout keuren en wanneer het geschikt was kwam de volgende dag meestal een man of zes van de polder het teenhout hakken en meenemen.

Tot het laatst toe is men er vanuit gegaan dat de dijk het zou houden. Er was dan ook niemand tevoren vertrokken en ook was er geen vee afgevoerd.

Op het Gelders Eiland is de dijk doorgebroken nabij de Deuker dijk in de bocht naar Herwen en Aerdt. In Groessen is weinig van

die doorbraak te merken geweest. De poldersloten stonden vol. Het land stond niet onder water behalve op de laagste plaatsen. De grond was evenwel drassig, niemand durfde op het land te komen. Dit was echter niet het directe gevolg van de doorbraak maar omdat er al een tijd hoog water stond. Toen de dijk doorbrak zakte het water tegen de Ooyse-, Leuvense- en Loodijk juist omdat het water Pannerden instroomde.

Evacués uit Pannerden

De dames Polman, 82 en 88 jaar oud, woonden vroeger aan de Dorpstraat in Groessen. Zij hoorden pas van de dijkdoorbraak toen een aantal evacués bij hen op de stoep stonden. Dit waren overigens familieleden. Het water was onverwacht snel gekomen. Een van de evacués was 's morgens nog buiten geweest. Omdat hij niet met de klompen aan de keuken binnen wilde had hij de klompen buiten laten staan. Toen hij even later terug kwam zag hij de klompen wegdrijven. Hem was meteen duidelijk geworden dat de dijk doorgebroken was. In vliegende haast hebben ze de belangrijkste stukken bij elkaar gezocht en zijn richting Groessen getrokken. Dit ging zo overhaast dat één van hen aan de ene voet een klomp en aan de andere voet een schoen droeg.

Bij de dames Polman zelf woonden vier evacués en bij de buurman (eigenaar van een grote boerderij) hadden zes personen onderdak gevonden. Met behulp van kermisbedden en matrassen werd slaapgelegenheid gecreëerd.

Het vee moest naar de dijk gedreven worden; daar werd het met wagens opgehaald.

Of er ten behoeve van de mensen in Pannerden gecollecteerd is, kunnen de dames niet met zekerheid zeggen. Individueel werden er echter een hoop spullen meegegeven. Ook werd er door particulieren daadwerkelijk geholpen de zaak weer schoon te maken toen het eenmaal zover was. Dat dit nodig was, moge blijken uit het feit dat in een van de woningen het water zo hoog had gestaan dat een waskuip met ingezouten spek alsmede een brevierboek van een priesterstudent die met vakantie thuis was, tegen het plafond hadden gedreven. Het boek heeft de student niet meer mee terug kunnen nemen.

In Groessen zelf was weinig aan de hand. De sloten stonden vol, het land was drassig. Er stonden geen stukken land onder water. Bij de woning van de dames zelf werden takkenbossen op de inrit gelegd om zo met droge voeten het huis te kunnen betreden. Dit gebeurde overigens elk jaar met hoogwater en was dus geen gevolg van de doorbraak.

De lessen op school gingen gewoon door.

Een paar dagen na de doorbraak vroor het zo hard en was het zo koud dat sommige mensen in hun kelder een kacheltje stookten om de daar opgeslagen voorraad aardappelen dooi te houden. In de Helhoek is daarbij iemand om het leven gekomen, hoogstwaarschijnlijk tengevolge van rookontwikkeling.

Vleermuizen in de nacht

Piet Dikker van de Schraleweidsestraat was twaalf toen de dijk in Pannerden het begaf. Hij hoorde het nieuws pas 's middags van mensen die vlak bij de plek des onheils woonden en die naar Groessen waren gevlucht. Zelf is hij daar niet wezen kijken; in die tijd kwam je als kind niet verder dan de school en de kerk en hij had toen ook geen fiets. Volgens de verhalen stond in minder dan een half uur heel Pannerden onder water. Vlak bij de plek van de dijkdoorbraak was een heel huis weggespoeld. Volgens de heer Dikker heeft men steeds gedacht dat de dijk het wel zou houden; er waren geen evacuatieplannen voorhanden. Wel werden mensen ingeschakeld bij de dijkbewaking. Het wachtlopen was erg lucratief. Het leverde namelijk f 2,50 per nacht op. Het normale loon was 7 gulden per week van 60 uur en meer. Zodoende kreeg men er zelfs bijna ruzie om. De heer Dikkers herinnert zich dat de grote boeren vaak met deze 'goede baantjes' gingen lopen.

W. Driessen, de buurman van de familie Dikker, had de sleutel van het polderhuis omdat hij dit regelmatig moest schoonmaken. Tegen de tijd dat er weer wacht gelopen zou moeten worden, gingen de mensen uit de buurt al naar hem toe en vroegen wie er het eerst aan de beurt was.

In de Leuvensedijk zaten zwakke plekken. Als de dijkwachten, die 's nachts met petroleumlampen, zgn. „vleermuizen" liepen, constateerden dat het water door de dijk borrelde dan moesten ze zand

aanbrengen. Stond er veel water dan werd er „wardholt" of „polderholt" aangebracht, dit om de golfslag te breken. Aan het begin- en eindpunt alsmede op enkele plaatsen in het midden werden paaltjes geslagen waar overheen een draad werd gespannen zodat het hout niet kon wegdrijven. „Wardholt" of „polderholt" is dialect voor „teenhout". Was het water gezakt en het hout niet meer nodig, dan werd dit ter plaatse op de dijk aan de hoogstbiedende verkocht. Ingezet werd op 20 cent en vervolgens ging het telkens met 10 cent omhoog. Zo kon je voor 80 cent à 1 gulden een perceel kopen. Een perceel bestond meestal uit 20 bossen waarvan je er met gemak 2 op je nek kon dragen. Het hout werd later gebruikt als bonenstokken.

In Groessen heeft geen land onder water gestaan, behalve op de laagste plekken, met name „de Poel". Dit was echter kwel. De sloten stonden vol water, dit was echter elke winter zo omdat de afvoer van het water niet zo goed geregeld was als tegenwoordig. Er zijn geen oproepen gedaan om de inwoners van Pannerden te helpen bij de schoonmaak. Bij terugkeer moesten ze zelf maar zien het huis weer op orde te krijgen. Wel hebben veel mensen uit Groessen aan het herstel van de dijk geholpen. Dit kwam mede omdat het werk voor die tijd redelijk goed werd betaald. Bovendien liepen de meeste mensen toch bij huis. De grond werd met kruiwagens in het gat van de dijk gekruid. Een zestal boeren die over een paard beschikten, een Belgisch zwaar trekpaard of Brabander, liep met dat paard de gehele dag over de aangebrachte grond teneinde deze aan te drukken. Voor het inzetten van het paard kreeg de boer een gulden per dag.

Bezoek aan het watersnoodgebied

Toen de nood in Pannerden hoog gestegen was, zijn ook uit Groessen en Loo velen naar het overstroomde Gelders Eiland getrokken. Eén van hen was Bart Pauwels van de Pinkslo, nu 86 jaar oud. Omdat hij veel familie op het Gelders Eiland had wonen is hij de dag na de doorbraak met zijn vader wezen kijken; hij was toen 15 jaar. Met de boot ging men van de Ooijsedijk naar de Pannerdensedijk: zes personen die allemaal hun fiets hadden meegenomen. Bart en zijn vader hadden zelfs brood bij zich.

Eenmaal op de Pannerdensedijk zijn ze naar de Aerdsedijk gefietst. Daar hebben ze in een café koffie gedronken. In dit café had men i.v.m. het hoge water een hock afgemaakt waarin de kippen zaten. Vervolgens zijn ze naar de Herwensedijk gefietst waar ze opnieuw koffie hebben gedronken. Ditmaal in het oudershuis van zijn moeder. Daar werd hem op de kadavers van paarden, koeien en varkens gewezen welke tegen de Herwensedijk dreven. Ze zijn vervolgens over de dijk verder gegaan tot ze weer op het beginpunt uitkwamen. Zij werden toen weer met de boot overgezet. De dijk is doorgebroken zonder dat men er erg in had. Hierbij is een woning weggespoeld. De heer Driessen is hierbij verdronken. Later heeft zijn vrouw met zoon en dochters een nieuwe woning gebouwd aan de andere kant van de Hogeweg te Pannerden.

De heer Pauwels herinnert zich dat het „wardholt" al vaak voor de winter klaar lag, om het in geval van nood direct te kunnen gebruiken. Dit waren altijd bossen. Om iedere bos zaten 3 „weeë" banden. Een om de kont een in het midden en een om de top. Ieder jaar werd het hout verkocht, of het nou gebruikt was of niet. De reden hiervan was het feit dat het het jaar er op niet meer bruikbaar was omdat het dan inmiddels zover ingedroogd was dat het gauw brak. Het wardholt of polderholt werd meestal gekapt op de dammen nabij de oude Rijn. Dit behoorde toe aan W. Bouwman. Het dunnere hout, het z.g.n. teenhout, eenjarig hout, werd gesneden met een sikkel. Tegenover van Schaik (olciemolen) ligt nu nog een terrein waaruit eveneens gekapt en gesneden werd.

Al de ooggetuigen vertelden dat ondanks de moeilijkheden het normale leven zoveel mogelijk doorgang vond. Zo moesten de kinderen gewoon naar school. Of berichten over de situatie werden omgeroepen in de dorpen, of via de radio kunnen zij zich niet herinneren. Overigens hadden in 1926 slechts weinig mensen een radio-ontvanger. Wat ook uit de gesprekken naar voren kwam was dat men vrijwel elke winter te kampen had met wateroverlast. De slechte waterafvoer was daaraan schuld. Veel weilanden en andere percelen grond waren in de wintermaanden niet te betreden: ze waren drassig of stonden zelfs ook in een normale winter blank.

OFFICIËLE STUKKEN

Opvallend is dat men in de officiële stukken weinig aantreft over deze hoogwaterperiode. Toch moet het Gemeentebestuur de nodige voorbereidingen hebben getroffen voor het geval dat de dijken zouden breken. Daarvan getuigt bijvoorbeeld een brief, gedateerd 6 januari 1926 dus direct na de dijkbreuk op het Gelders Eiland, aan de geestelijkheid over het klokkenluiden. De tekst luidde als volgt:

Wij brengen hierbij ter kennis van de Zeer Eerw. dat de 'algemene riviercorrespondentie' in verband met den dreigende watersnood is ingevoerd.

Ter voldoening aan den ons bij Provinciaal blad No 150 van 1919 opgedragen last verzoeken wij u vanaf heden het gelui der klokken bij den aanvang der godsdienst-oefening of bij andere gelegenheden, te willen doen ophouden.

Deze maatregel blijft bestendigd tot dat de dijkwachters kunnen ingetrokken worden, waarvan u nader bericht zal gezonden worden.

Dit schrijven is ondertekend door de toenmalige burgemeester, Baron van Dorth tot Medler, namens het college van B&W en de gemeentesecretaris, de heer J.Otten. Deze maatregel is vermoedelijk bedoeld geweest om het klokgelui te „reserveren” als noodsignaal in geval van dijkdoorbraak. Zes dagen later, op 12 januari, kregen de pastoors bericht dat er geen bezwaar meer tegen het gelui der klokken bestond.

Het ergste in de gemeente Duiven was de wateroverlast op de Nieuwgraaf. Maar ook in de dorpskern van Groessen waren problemen die om een oplossing vroegen, zoals we kunnen opmaken uit het raadsverslag van 13-1-1926. De burgemeester begon als volgt:

Het begin des jaar is minder gunstig vanwege de watersnood. Wij kunnen in de gemeente nog van geluk spreken, niettemin is en wordt er veel schade geleden. Het verzoek van ophoging, tussen de brug en het vonder bij Diesveldt van de weg van Leuffen naar het dorp (Groessen) over een lengte van 50 meter, wordt afgedaan omdat de

overstroming op de Nieuwgraaf nog veel erger was. Wel vindt men dat de periodiek aldaar optredende overstroming moet worden voorkomen. Verder stelt men dat de duiker bij Smits in Groessen niet capabel is; vraagstuk is wellicht opgelost wanneer tweede duiker achter Palm wordt gemaakt.

Het raadslid, de heer van Sadelhoff schreef volgens het verslag: ... *de oorzaak van den binnengekomen watersnood toe aan de geringe hoogte van den dam tussen Angerlo en de Lijmers. Zou beter zijn wanneer die werd opgehoogd.* De burgemeester zei daarop dat deze in 1882 reeds was opgehoogd. Het probleem zou men aan het polderdistrict voorleggen.

Ook waren er uitgaven i.v.m. de watersnood. Zo heeft men een aak moeten requireren bij Van Weyde te Groessen zowel als enkele aken van het polderdistrict. Verder heeft men voor f 140,-- een aak plus roeispanten aangekocht bij Bennik's Scheepswerf te Westervoort.

Bronnen

Gesprekken met:

Dhr. A. Boss (Duiven), Dhr. en Mw. Dikker (Groessen), Dhr. A. Gieben (Duiven), Mw. G. Gudden-van Hummel (Duiven), Dhr J. van Hummel (Duiven), Dhr. J. van Laake (Duiven), Mw. Kampschreur (Duiven), Dhr. A. Pauwels (Groessen), Mw. Pijnappel-Goris (Oud-Zevenaar), Dhr. R. Polman (Groessen), de dames Polman (Zevenaar), Mw. W. Veldman-Thijssen (Duiven), Dhr. W. Vuulink (Duiven), Dhr. J. Wieleman (Duiven).

Gemeentearchief Duiven: Raadsverslag 13-1-1926

Gelders Documentatiecentrum Arnhem: Arnhemsche Courant van januari 1926.

Literatuur:

J.W. van Petersen: DE WATERPLAAG, dijkdoorbraken en overstromingen achter Rijn en IJssel (Zutphen, 1978)

Drs. J. Buisman: Bar en Boos, zeven eeuwen winterweer in de Lage Landen, (Baarn, 1984)

Verslag van het voorgevallene tijdens het hooge opperwater op de Nederlandsche rivieren in den winter van 1925 op 1926 ('s-Gravenhage, 1926).

DE ST. ANTONIUS- EN ST. ANNA- VICARIE IN DE PAROCHIE DUIVEN

(deel 5, slot)

Na 1816, na de Franse tijd in onze geschiedenis, was er nog minder sprake van enige parochiële invloed op de vicarie.

Op 26 maart 1816 bleek de vicarie in handen te zijn van J.B. Pelgrom Med. Doct. te Zevenaar. Hoe dat heeft kunnen geschieden is onduidelijk, maar wel heel duidelijk liet hij in een schrijven aan de Duivense pastoor Steins Bisschop weten, dat de pastoor zich niet had te bemoeien met de weide genaamd „Aalborg”. Het speet hem dat de pastoor „*so wenig mit dem Wesen der Duivensche zaken St. Antoni Vicarie vertraut ist.*”

Pastoor Steins Bisschop berichtte daarop aan de heer J.B. Pelgrom, dat vicaris J.A. Rogmans op 18 januari 1811 was overleden. De inkomsten uit die vicarie bedroegen toen f 536,-. Het goed bestond uit een weide, groot 3½ morgen, geheten de Neder Aalburgen, gelegen te Duiven. In de tijd van vicaris Rogmans moest pachter Jan van Huet f 200,- betalen, na zijn overlijden f 235,-. Voorts was er een weide, groot 3½ morgen, genaamd de Kleine Aalburgen, waarvoor E. Bruijns een pacht van f 170,- moest opbrengen. Verder een tiendpacht van f 60,-, bij Jan van Huet, waarvoor 2 mud tarwe en 2 mud rogge in brood gebakken voor de Duivense armen moesten worden verstrekt. Het vicariehuis, bewoond door E. Bruijns, bracht jaarlijks een erfpacht van f 60,- op. Tenslotte bestond er nog een gesloten compromis tussen de vicaris en de kerkmeesters, waardoor de vicaris jaarlijks twee ducaten ontving.

In 1818 onderzocht J. Gerritzen, Aartspriester tevens pastoor te Duiven het reilen en zeilen van de vicarie. Hij constateerde direct een aantal ingeslopen misstanden. Dokter Pelgrom tot Enghuizen reageerde op 3 oktober 1818 met het verzoek aan de Aartspriester om een opgave van de gebreken, opdat hij zelf een gedegen onderzoek kon instellen en zonodig alles kon aanpassen in de geest van de stichters. De pastoor in Duiven had blijkbaar niet veel

vertrouwen in wat dokter Pelgrom onder „in de geest van de stichters" verstond, want hij schreef: *„De bediening en het beheer van de St. Antoniusvicarie in de Duivense kerk zijn mijns inziens geschiedt op een wijze, welke (...) volstrekt strijdig is met het Kerkelijk Recht. Het is als pastoor van Duiven en als Aartspriester van dit district mijn plicht om alles nauwkeurig te onderzoeken of de vicarie naar de wil en de voorschriften van de stichters al dan niet beheerd en bediend wordt. In het geval dat daar tegen gehandeld wordt, zodanige misbruik te doen eindigen en te weren. Dientengevolge verzoek ik U mij de originele stichtingsakte voor een paar dagen ter lezing te zenden, zodat ik mij kan overtuigen of alles daaraan voldaan wordt."*

Deze brief van pastoor Gerritzen viel niet in goede aarde bij dokter Pelgrom, die liever alles in eigen hand had gehouden. Een beroep op een hogere instantie was nu onvermijdelijk. Ten einde raad schakelde pastoor Gerritzen daarom pastoor G. Mulder van Oud-Zevenaar in en liet hem een verzoeken opstellen aan het adres van de Z.E. Heer Directeur der Zaken van de Katholieke Eredienst te Brussel. De brief had de navolgende inhoud: *„De ondergetekende, Pastoor van de R.K. Gemeente van Duiven, Hoofdschout-ambt Zevenaar, Provincie Gelderland, en Aartspriester van deze Provincie acht het zijn plicht Uw Excellentie te berichten, dat er aan de Kerk te Duiven nog aanwezig is een Vicarie, bekend onder de naam St. Antoniusvicarie. Deze luidt volgens Batava Sacra, 2de deel, blz. 164, Titel Duiven, in het jaar 1501 door Hendrik Rembold en zijn vrouw, parochianen van Duiven, gesticht. In het jaar 1535 door hun zoon de weleerwaarde heer Theodoor Rembold, pastoor van het stadje Zevenaar, rijkelijk begiftigd is. Het recht van begeving is bij erfenis overgegaan op de hoogwaardige heer Von Hasenkamp, Scholasticus te Paderborn. Van deze vicarie hebben zich in later tijden de bezitters van het adellijk goed Enghuizen, binnen Zevenaar gelegen, het recht van collatie (begeving) aangematigd en uitgeoefend. Zij hebben de bediening van de vicarie opgedragen aan J.A. Rogmans. Toen echter de vicarie door het overlijden van vicaris Rogmans op 18 januari 1811 vacant geworden was, heeft de heer Frans Joseph de Nerée, in zijn kwaliteit als voogd van de kinderen Pelgrom, toenmalige bezitters van het goed Enghuizen, de waarneming van de diensten van de vicarie opgedragen aan J. Dieken, vicaris te Zevenaar. Vicaris Dieken*

ontving de helft van de inkomsten, waarschijnlijk met het oogmerk dat te zijner tijd een van de zoons Pelgrom, die toendertijd studeerde, met deze vicarie begunstigd kon worden. Deze jongeheer Pelgrom voltooide helaas zijn priesterstudie niet, maar werd apotheker te Zevenaar. In 1815 trad hij als vrijwillige jager in Pruisische militaire dienst, waarin hij is overleden. Zijn broer, Dr. Med. J.B. Pelgrom, thans bezitter en wonende op het goed Enghuizen gaat gewoon door met vicaris Dieken op de overeengekomen wijze de vicarie te laten bedienen. Het overschot van de vicarie-inkomsten steekt hij in zijn eigen zak en hij beschouwt de vicarie als zijn onbeperkt eigendom. Dokter Pelgrom heeft wel al jaren het armenbrood laten uitdelen. Volgens de vroegste geschiedschrijving van deze vicarie is zij een reëel kerkelijk goed en dus onafhankelijk van het goed Enghuizen (...). Het is te vrezen, dat uiteindelijk de gehele vicarie, zoals al meermalen met vicarieën is geschied, bij de familiegoederen wordt inbegrepen en daardoor in de vergetelheid geraakt. De heer Pelgrom is door de pastoor van het bovengemelde op de hoogte gesteld. Het Kerkelijk Recht bepaalt met duidelijke woorden, dat het Patronaatsrecht geenszins verloren wordt, wanneer een patroon van een kerkelijk goed zich de inkomsten eigenmachtig toeëigent.

De pastoor van Duiven vraagt aan Zijne Excellentie of men in het onderhavige geval niet naar de uitdrukkelijke bepalingen van het Kerkelijk recht zou mogen handelen en verzoekt om zodanige maatregelen te treffen dat de vicarie en zijn goederen behouden blijven."

Dokter Pelgrom voelde zich op z'n tenen getrapt en in zijn eer aangetast. Hij diende de pastoor dan ook van replick. De pastoor had eerst met hem contact moeten opnemen, alvorens zijn recht te zoeken bij de Directeur van de Katholieke Eredienst. Hij beklagde zich er over, dat hij van misbruiken werd beticht, terwijl de pastoor niet eens de moeite had genomen te informeren naar zijn betrokkenheid bij de vicarie. Wat dat laatste betreft, moest pastoor Gerritzen toegeven, dat hij de betrokkenheid van dokter Pelgrom tot de St. Antoniusvicarie niet kende. De pastoor drong er weer bij hem op aan om de originele stichtingsakte te mogen nalezen, anders kon de wil en de voorschriften van de stichters niet naar de letter worden uitgevoerd. Dokter Pelgrom voorzag problemen met zijn collatie. Om verdere briefwisselingen te voorkomen, liet hij de

pastoor weten, dat zijn tijd kostbaar was voor allerlei futiliteiten en dat hij maar elders naar opheldering moest gaan zoeken.

Daarmee streck hij de pastoor tegen de haren in en deze ging het nu echt hogerop zoeken. Hij schreef een brief aan Z.M. de Koning der Nederlanden.

Na een inleidend historisch overzicht schreef de pastoor, dat de vicarie geheel onafhankelijk was van het goed Enkhuizen. De heer J.B. Pelgrom had geen enkel recht op de goederen. Indien de heer Pelgrom zijn gang mocht gaan, beroofde hij de Duivense kerk van haar inkomsten. Hij kon bijvoorbeeld een tot de vicarie behorende wei laten scheuren om er meer voordeel uit te trekken. Wie kon hem dan nog het recht betwisten om vicariegoederen te verkopen, indien hij dat in zijn eigen belang nodig achtte? In het Kerkelijk Recht is nadrukkelijk bepaald, dat een leek als patroon van een geestelijk goed deze binnen vier maanden na het vacant worden van een vicarisplaats aan een nieuwe vicaris moet overgeven.

Indien zo'n overdracht niet binnen de gestelde tijd is geschied, behoort de begeving aan de geestelijke overheid te komen.

Pastoor J. Gerritzen en fungerend Aartspriester verzocht de Koning om medewerking om langs minnelijke weg te bereiken, dat de parochie Duiven een residerende vicaris met alle rechten kreeg. Op 24 mei 1819 verscheen de koninklijke beslissing. Deze luidde:

„... hebben goedgevonden en verstaan, in aanmerking dat de kwestie in dezen over het mijn en dijn loopt en mitsdien tot de kennisgeving der gewone rechtbanken te verwijzen; zullende echter, vermits de Rooms-Katholieke Armen te Duiven in dezen zijn betrokken, Onze Minister van Justitie hiervan den Officier bij de Rechtbank van Eersten Aanleg te Arnhem informeren, ten einde wanneer hieromtrent regterlijk vervolging mochten worden begonnen, daarvan kennis te nemen.”

Daarop richtte pastoor Gerritzen zich nogmaals tot Z.M. de Koning om „pro deo” voor de gewone rechtbanken te mogen procederen. Vermoedelijk heeft de rechter beide partijen gedwongen om de tafel te gaan zitten en tot een aanvaardbare overeenkomst te komen.

De schikking „tot vereffening en beëindiging van het bestaande verschil” kwam op 16 mei 1822 tot stand. Aan deze schikking

werkten mee Aartspriester Gerritzen, de heer Jan Baptist Pelgrom en de Vice-Superior van het bisdom Munster, die de goedkeuring gaf. Het hield het volgende in: de heer Jan Baptist Pelgrom behield slechts en alleen het als een aan het goed Enghuizen aanklevend recht tot benoeming van een nieuwe vicaris van de St. Antoniusvicarie naar voorschrift der kerkelijke wetten. De heer Pelgrom gaf in handen van de Aartspriester en pastoor Gerritzen en diens wettige opvolgers de gehele en volledige administratie van alle goederen en inkomsten van de vicarie. Met de bediening en waarneming zou worden door gegaan, zoals sedert het ontstaan van het geschil door de heer Joannes Dieken, vicaris te Zevenaar, was geschied. Na eventueel bedanken of overlijden van vicaris Dieken zou volgens kerkelijk recht een nieuwe vicaris worden benoemd. Indien een van de zonen van Jan Baptist Pelgrom studeerde voor het priesterschap en na zijn priesterwijding de bediening op zich zou willen nemen dan zou een kapelaan te Duiven, tegen het genot van f 100,- per jaar, de bediening tijdelijk waarnemen. Wanneer de studerende jongeling bij het bereiken van de ouderdom van 24 jaar geen priesterwijding had ontvangen, zou er onverwijld tot de benoeming van een nieuwe vicaris worden overgegaan.

Nadien vernemen wij niet meer van moeilijkheden met betrekking tot de vicarie. Het kerkbestuur verzorgde de administratie en deed de betalingen, die aan de vicarie verbonden waren. Op 13 januari 1830 ontving kapelaan W. Janssen uit handen van P.S. Nass f 100,- voor het bedienen van de vicarie.

De vicarissen verdwenen geleidelijk uit de parochiekerken, kapelaans namen hun plaats in. Zij werden - onder verantwoordelijkheid van een pastoor - aangesteld als directe zielzorgers in de parochies.

Th.J.G. Goossen, Zevenaar.

De vorige afleveringen verschenen in jaargang 11 (1994), nr. 1, jaargang 12 (1995), nr. 1, 2 en 3.

Bronnen: Archief parochie Duiven, nr. 109; Archief parochie Zevenaar, nr. 67A.

VERENIGINGSNIEUWS

Archeologie

De lezing van de J. Verhagen over archeologie in de Liemers op maandag, 15 januari 1996, heeft grote belangstelling getrokken. Ondanks de lengte van het aan de hand van dia's vertelde verhaal bleef een volle zaal geboeid luisteren en vragen stellen. Misschien smaakt het naar meer. Daarom de volgende informatie.

Op de tweede woensdag van de maand organiseert de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, kortweg de A.W.N., afd. Zuid-Veluwe en Oost-Gelderland, een serie lezingen in het Cultureel Centrum De Coehoorn, Coehoornstraat 17 te Arnhem (t.o. het station). Alle belangstellenden zijn van harte welkom. De toegangsprijs is f 2,50; aanvang: 19.45 uur.

13 maart 1996: Jerzy Gaworonski (onderwater-archeoloog) over „het V.O.C.-schip Amsterdam”.

10 april 1996: C. van Rooyen (archeoloog te Utrecht) over „pottenbakkersovens en -mozaïekvloeren in Utrecht”.

8 mei 1996: Alex Koster over „de inheems-romeinse nederzetting op het Henenveld te Wehl, 200-400 na Chr.”.

Schenkeningen

Ten behoeve van de tentoonstelling „Verdwenen Verleden” van Duiven, Groessen en Loo in het Liemers Museum heeft de heer Geurts een brandijzer, ooit in gebruik bij bierbrouwerij Otten, aan de Historische Kring geschonken. De tentoonstelling is nog tot en met 24 maart 1996 te bezichtigen.

Van de heer Vuulink, nog woonachtig op boerderij De Loohorst in het Duivense Broek, mochten wij een opgegraven object ontvangen. Het ziet er uit als een „neuswarmertje”, een klein pijpje, meestal van aardewerk vervaardigd. In dit geval lijkt het alsof het van een of ander metaal is gemaakt, zodat nader onderzoek gewenst is. Beide schenkers betuigen wij onze hartelijke dank.

UITNODIGING UITSLUITEND VOOR LEDEN

Het bestuur van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo nodigt u hierbij uit voor de jaarlijkse

ALGEMENE LEDENVERGADERING.

Deze vergadering zal plaatsvinden op donderdag, 14 maart 1996, in de lokatie van de Historische Kring in Cultureel Centrum 't Eiland, Eilandplein 302 te Duiven. Aanvang: 20.00 uur.

AGENDA

1. Opening.
2. Notulen van de jaarvergadering van 16 maart 1995.
De op dit agendapunt betrekking hebbende stukken liggen voor en tijdens de vergadering ter inzage.
3. Mededelingen en ingekomen stukken.
4. Jaarverslag van het secretariaat (zie hieronder).
5. Verslag kascommissie.
Commissieleden: de heer Th. Leicher en de heer F. te Koppele.
6. Verkiezing lid kascommissie.
Aftredend is de heer F. te Koppele.
7. Penningmeester: rekening en verantwoording, begroting 1997.
De op dit agendapunt betrekking hebbende stukken liggen voor en tijdens de vergadering ter inzage.
8. Verslagen diverse werkgroepen.
9. Verkiezing bestuursleden.
Volgens het rooster zijn aftredend: de heren H.J.Th. Derksen en J.F.H. te Witt, die zich herkiesbaar stellen. Het bestuur stelt voor hen tot bestuurslid te herverkiezen.
Volgens art. 7 van de statuten hebben tien of meer leden het recht kandidaten voor te dragen. Een dergelijke voordracht moet vóór de aanvang van de vergadering bij het bestuur worden ingediend.
10. Huurovereenkomst lokatie.
11. Rondvraag.
12. Sluiting.

JAARVERSLAG SECRETARIAAT 1995

Het bestuur van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo bestond in 1995 uit:

Mevrouw M.M. Rebholz	voorzitter
De heer J.F.H. te Witt	vice-voorzitter
Mevrouw K. de Jong-de Baan	secretaris
De heer H.J.Th. Derksen	penningmeester
De heer A.Th.J. Boss	
De heer Th.M.J. Jonker	

De Historische Kring heeft een redelijk actief jaar achter de rug. Het ledental groeide tot 173. Daarnaast zijn er nog ruim 63 personen die een abonnement op DRIEPAS hebben. Daarbij zijn niet geteld de vele "ruil"abonnementen met andere heemkundige of historische verenigingen in de regio.

BESTUURSBIJEENKOMSTEN

In het verslagjaar kwam het bestuur 8 maal bijeen om de lopende zaken in de Kring te bespreken. Tijdens de vergaderingen kwamen o.a. de volgende aandachtspunten aan de orde: eigen lokatie, jaarvergadering, werkgroepen, excursie, inloopavonden, lezingen. Twee keer werd met vertegenwoordigers van de werkgroepen vergaderd.

ACTIVITEITEN

Perikelen rond de huisvesting hebben veel tijd en energie gevraagd, waardoor andere plannen en activiteiten wat minder aandacht konden krijgen.

Voor de *lezingen en inloopavonden* was dit jaar veel belangstelling. Helaas moest tot tweemaal toe een geplande bijeenkomst worden geannuleerd wegens ziekte van de uitgenodigde spreker, maar de overige avonden waren steeds druk bezet. In februari kwam de heer Ten Katen uit Doesburg vertellen over de geschiedenis van de Gelderse Tram; in april verzorgde de heer Harenberg uit Zutphen een dialezing over kastelen en havezaten in Achterhoek en Liemers en in oktober hield de heer Thoben uit 's-Heerenberg een

interessante voordracht over „Hannekemaaiers, Kiepkerls en Tjödden“.

Daarnaast waren er inloopavonden, o.a. gewijd aan de geschiedenis van het bankwezen in Duiven, en - in november - aan de broodbakkerijen van vroeger.

Voor de jaarlijkse *excursie* was Kasteel Doorwerth uitgekozen.

Helaas was de opkomst van belangstellenden zeer gering.

De *Open Monumentendag* trok gelukkig meer belangstellenden.

Onder leiding van de heer W. van Heugten, die enthousiast uitleg gaf, fietsten twee groepen van ongeveer 25 personen naar de (voormalige) havezaten in onze gemeente. Aan het eind van de tocht werd de mogelijkheid geboden in de kerk van Loo te luisteren naar een orgelconcert door Jeroen Boogaarts.

De Historische Kring was betrokken bij de *fototentoonstelling* „Verdwenen verleden Duiven-Groessen-Loo“ in het Liemers Museum te Zevenaar.

LOKATIE

Gedurende het verslagjaar konden we voor vergaderingen en activiteiten terecht in de Senior Club aan het Eilandplein. De gemeente stond het echter niet toe, dat we daar konden blijven. In oktober zijn op uitnodiging van de Stichting Buurtopbouw Duiven-Zuid onderhandelingen gestart over een permanent onderkomen in Cultureel Centrum 't Eiland, welke hebben geleid tot ingebruikname per 1 januari 1996.

DE PENNINGMEESTER VERZOEKT DE LEDEN DIE HUN CONTRIBUTIEVERPLICHTINGEN NOG NIET HEBBEN VOLDAAN, DEZE ZO SPOEDIG MOGELIJK TE VOLDOEN.

